

ФОРМУВАННЯ ЙМОВІРНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Brushnevska I.M. The formation of probable anticipation as a psychological and pedagogical problem / I.M. Brushnevska // Actual problems of the correctional education: Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Issue 5.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 21–32

І.М. Брушневська. Формування ймовірного прогнозування як психолого-педагогічна проблема. В статті автор аналізує стан лінгвістичного та комунікативного компонентів мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення, розглядає їх психофізичні особливості. Наголошує на тому, що комплексне подолання цього мовленнєвого порушення можливе лише завдяки цілісній логокорекційній роботі з розвитку лінгвістичного та комунікативного компонентів. Однією із важливих складових комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності вважає ймовірне прогнозування.

Здатність людини до прогнозування (антиципації, випереджуючого синтезу) проявляється у різних видах діяльності (мисленнєва, мовленнєва, навчальна, професійна). Тобто це поняття масштабне за своїм значенням. Автор аналізує існуючі у різних галузях наукового пізнання тлумачення поняття ймовірного прогнозування.

Відзначаючи важливу роль прогнозування у роботі з дошкільниками, автор розглядає нейрофізіологічний, гносеологічний і соціальний аспекти випереджувального синтезу та простежує можливості їх використання у корекційній роботі з дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення.

Аналіз науково-практичних джерел засвідчив, що до цього часу питання застосування шляхів ймовірного прогнозування у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами у логопедії та спеціальній психології розглядалося недостатньо. Практика роботи з дітьми, що мають загальний недорозвиток мовлення, переконує, що дуже важливо, щоб корекція розвитку, навчання і виховання мала випереджаючий, ймовірно прогностичний характер. Автор вважає, що вона повинна мати за мету не закріплення і вдосконалення того, що вже є, що вже досягнуто дитиною, а активне формування того, що повинно бути

досягнуто нею в найближчій перспективі відповідно до законів і вимог вікового розвитку та становлення особистісної індивідуальності. Планування корекційної роботи не може бути успішним без прогнозування.

Формування операцій ймовірного прогнозування дозволить дошкільникам із ЗНМ оволодіти «перспективним» мовленням, допоможе компенсувати недорозвинені психічні функції. Завдяки операціям ймовірного прогнозування педагоги матимуть можливість передбачити результат корекційного та педагогічного впливу на конкретну дитину, враховуючи індивідуальні можливості психофізичного розвитку.

Ключові слова: ймовірне прогнозування, дошкільники, загальний недорозвиток мовлення, корекційний вплив.

И.Н. Брушневская. Формирование вероятностного прогнозирования как психолого-педагогическая проблема. В статье автор анализирует состояние лингвистического и коммуникативного компонентов речевой деятельности детей пятого года жизни с общим недоразвитием речи, рассматривает их психофизические особенности. Отмечает, что комплексное преодоление этого речевого нарушения возможно лишь благодаря целостной логокоррекционной работе по развитию лингвистического и коммуникативного компонентов. Одной из важных составляющих коммуникативного компонента речевой деятельности считает вероятностное прогнозирование.

Способность человека к прогнозированию (антиципации, опережающему синтезу) проявляется в разных видах деятельности (мыслительная, речевая, учебная, профессиональная). То есть это понятие масштабно по своему значению. Автор анализирует существующие в разных отраслях научного познания толкования понятия вероятностного прогнозирования.

Отмечая важную роль прогнозирования в работе с дошкольниками, автор рассматривает нейрофизиологический, гносеологический и социальный аспекты опережающего синтеза и прослеживает возможности их использования в коррекционной работе с дошкольниками с общим недоразвитием речи.

Анализ научно-практических источников свидетельствует о том, что до этого времени вопросы применения путей вероятностного прогнозирования в работе с детьми с особыми образовательными потребностями в логопедии и специальной психологии рассматривались недостаточно. Практика работы с детьми, имеющими общее недоразвитие речи, убеждает, что очень важно, чтобы коррекция развития, учебы и воспитания, имела опережающий, прогностический характер. Автор считает, что ее целью должно быть не закрепление и

совершенствование того, что уже есть, что уже достигнуто ребенком, а активное формирование того, что должно быть достигнуто ею в ближайшей перспективе в соответствии с законами и требованиями возрастного развития и становлением личностной индивидуальности. Планирование коррекционной работы не может быть успешным без прогнозирования.

Формирование операций вероятностного прогнозирования позволит дошкольникам с ОНР овладеть «перспективной» речью, поможет компенсировать недоразвитые психические функции. Благодаря операциям вероятностного прогнозирования педагоги будут иметь возможность предусмотреть результат коррекционного и педагогического влияния на конкретного ребенка, учитывая индивидуальные возможности психофизического развития.

Ключевые слова: вероятностное прогнозирование, дошкольники, общее недоразвитие речи, коррекционное воздействие.

Постановка проблеми. Сучасні освітні реформаційні процеси потребують конструктивно нового підходу до організації освітньо-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Це цілком закономірна соціальна потреба, оскільки суспільству сьогодні необхідна інтелектуальна, компетентна особистість, здатна критично мислити, творчо діяти, застосовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях, неординарно розв'язувати проблеми чи створювати щось нове. Тому актуальними стають пошуки нових підходів до педагогічної підтримки, логопедичного супроводу, прогнозування корекційного впливу, перспективних технологій розвитку даної категорії дітей.

У корекційній педагогіці можливості використання інноваційних освітніх технологій та їх значущість у практиці роботи з дітьми з особливими освітніми потребами досліджені недостатньо. Становлення особистості такої дитини, під час якого формуються вищі інтелектуальні функції, є однією з актуальних проблем корекційної педагогіки.

За останні роки значно зріс контингент дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Під ЗНМ відповідно до сучасних уявлень у логопедичній науці розуміють складне мовленнєве порушення, що проявляється у недостатній чи повній несформованості всіх складових мовленнєвої діяльності (фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної) на імпресивному та / чи експресивному рівні, а також тих функцій та операцій, які забезпечують засвоєння мови (зокрема, мисленнєвих функцій і операцій, функцій сприймання, уваги, пам'яті та контролю різних модальностей), внаслідок дії шкідливих екзогенних і / чи ендогенних факторів на різних етапах розвитку (пренатальному, натальному, постнатальному) (Ю. В. Рібцун).

У таких дітей без спеціально організованої цілеспрямованої логопедичної допомоги не відбувається спонтанного розвитку усного мовлення (Л.С.Волкова, Р.Є.Левіна, Н.С.Жукова, Є.Ф.Соботович, Г.В.Чиркіна, Т.Б.Філічева). Мовленнєвий недорозвиток дошкільників із ЗНМ може бути виражений по різному: від повної відсутності мовленнєвих засобів спілкування до розгорнутого мовлення з окремими елементами лексико-граматичного та фонетичного недорозвитку (Р. Є. Левіна, Ю. В. Рібцун, Є. Ф. Соботович, Л. І. Трофименко, Т. Б. Філічева та ін.).

Загальною рисою зазначеної категорії дітей є те, що їх мовленнєвий і психофізичний розвиток значно відстає від вікової норми за якісними та кількісними показниками [6; 8]. Однією із провідних ознак є більш пізній початок мовлення: перші слова з'являються у 3–4, а іноді у 5 років. Мовлення аграматичне, недостатньо фонетично оформлене, малозрозуміле, спостерігається недостатня мовленнєва активність. Відстає експресивне мовлення при відносно благополучному розумінні зверненого мовлення. Недостатньо розвинена мовленнєва діяльність накладає відбиток на формування у дітей сенсорної, когнітивної і афективно-вольової сфери (О. М. Мастюкова, Ю. В. Рібцун, М. В. Рождественська, Є. Ф. Соботович, В. В. Тарасун та ін.).

Незважаючи на різну природу патологій, у цих дітей є типові прояви, що вказують на комплексні порушення мовленнєвої діяльності. Спостерігається недостатня мовленнєва активність, яка з віком без спеціального навчання різко знижується, проте діти достатньо критичні до свого дефекту.

Аналіз науково-практичних джерел (О. М. Мастюкова, Ю. В. Рібцун, М. В. Рождественська, Є. Ф. Соботович, В. В. Тарасун, В. В. Тищенко та ін.) засвідчує, що у дітей із ЗНМ одночасно з порушенням мовлення страждають й інші пізнавальні процеси: пам'ять, мислення, увага, уява, сприймання, відчуття. Зокрема, Л. Андрусишиною при дослідженні операційних аналогій у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ були виявлені вади довготривалої пам'яті, процесів спрямованості та концентрації уваги, мисленнєвих операцій аналізу, переносу, узагальнення, саморегуляції. Дослідження підтверджують, що аналогічні порушення характерні і для дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ.

Характерною є недостатня стійкість уваги, обмежені можливості її розподілу. При відносно збереженій смисловій, логічній пам'яті у дітей знижена вербальна пам'ять, страждає продуктивність запам'ятовування. Вони забувають складні інструкції, елементи і послідовність завдань. У найскладніших випадках низька активність пригадування може поєднуватися з обмеженими можливостями розвитку пізнавальної

діяльності (Л. Є. Андрусишина, Л. С. Лопатіна, Ю. В. Рібцун, Є. Ф. Соботович, В. В. Тищенко та ін.).

Зв'язок між мовленнєвими порушеннями й іншими сторонами психічного розвитку зумовлює специфічні особливості мислення. Володіючи в цілому повноцінними передумовами для оволодіння розумовими операціями, доступними їх віку, діти відстають в розвитку словесно-логічного мислення, без спеціального навчання проблематично опановують аналізом і синтезом, порівнянням і узагальненням. Разом із загальною соматичною ослабленістю їм властиво і деяке відставання в розвитку рухової сфери, яка характеризується поганою координацією рухів, невпевненістю, зниженням швидкості і спритності виконання. Найбільші труднощі виявляються при виконанні рухів за словесною інструкцією. Діти із ЗНМ відстають від однолітків, які нормально розвиваються, у відтворенні рухового завдання за просторово-часовими параметрами, порушують послідовність елементів дії, пропускають його складові частини. Виявляється недостатня координація пальців рук, недорозвинення дрібної моторики, сповільненість, зацикленість на одній позі. Правильна оцінка немовленнєвих процесів необхідна для виявлення закономірностей атипового розвитку дітей із ЗНМ і в той же час для визначення їх компенсаторного фону.

Комплексне подолання загального недорозвитку мовлення можливе лише завдяки цілісній логокорекційній роботі з розвитку лінгвістичного та комунікативного компонентів (Є. Ф. Соботович, Ю. В. Рібцун, В. В. Тищенко та ін.). Саме однією зі складових комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності є ймовірне прогнозування.

Незважаючи на всю вагомість та актуальність теми застосування операцій ймовірного прогнозування, вона є недостатньо вивченою у корекційній педагогіці в цілому (Л. І. Прохоренко, О. В. Романенко), у логопедії зокрема (Ю. В. Рібцун, В. В. Тищенко). Тому питання формування операцій ймовірного прогнозування було обране нами для подальшого дослідження.

Ще зовсім нещодавно прогнозування було справою вузького кола фахівців і знаходило застосування при виконанні обмеженого кола завдань, переважно в природничо-науковій сфері. Однак за останні роки все більш актуальною стає розробка соціально-політичних, економічних та педагогічних прогнозів з метою пошуку оптимальних шляхів розвитку суспільства. У наш час немає жодної сфери людської діяльності, в котрій тією чи іншою мірою, не використовувалась би прогнозована інформація. Підвищена зацікавленість до прогнозування майбутнього впливає із безпосередньої та гострої практичної потреби сьогодення.

Передбачення подій дає можливість завчасно підготуватись до них, врахувати їх позитивні та негативні наслідки, відкоректувати, а

якщо можливо – втрутитися в процес їх розгортання, контролювати, цілеспрямовано працювати над втіленням у життя однієї з виявлених альтернатив майбутнього. Тому наявність інформації про можливі результати та наслідки впливів – необхідна передумова оптимального розвитку будь-якої системи.

Здатність людини до прогнозування (антиципації, випереджуючого синтезу) проявляється у різних видах діяльності (мисленнєва, мовленнєва, навчальна, професійна). Тобто це поняття масштабне за своїм значенням.

У філософських науках антиципація – (лат. *anticipatio*, від *anticipio* – наперед визначаю) – передбачення, здогад, прогноз; передчасне настання якогось явища, дії. Вперше поняття «антиципація» зустрічається у стоїків і епікурейців. У науковому розумінні це поняття вперше почало вживатись у медицині. Давньогрецький вчений та видатний лікар Гіппократ (460–377 рр. до н. е.) є автором праці, яку назвав «Прогностика», тобто передбачення, передрікання (в даному випадку – перебігу хвороби).

З філософських позицій прогнозування являє собою специфічний вид пізнання. Своєрідність пізнавальної ситуації в даному разі полягає в тому, що на перший план висувається дослідження не того, що є, а того, що буде. Такий спосіб відображення називається випереджувальним відображенням, оскільки свідомість тут ніби випереджає дійсність, що розвивається. В основі цього лежить об'єктивна закономірність навколишнього світу – повторюваність одних і тих самих зв'язків і відносин, причинно-наслідкових зв'язків між минулим і майбутнім. Тому прогнозування можливо лише в тій мірі, в якій поведінка прогнозованого об'єкта підлягає певним законам. Іншими словами, прогнозування, врешті-решт, можна здійснити лише тоді, якщо достатньо вивчені закони розвитку даного об'єкта (людини, явища, процесу) [10].

В психології антиципація – це передбачення людиною майбутньої ситуації, на основі якого можливе здійснення своєчасних і відповідних дій [2, с.17]. Вона має велике значення у різних видах практичної діяльності. Особливі вимоги до рівня розвитку антиципації як специфічної характеристики мислення ставлять галузі діяльності, пов'язані з впливом на психічний стан інших людей (педагогіка, медицина, управління тощо). Поняття «антиципація» у психологію запровадив німецький вчений В. Вундт. Психологічні засади цього вчення розкриваються у роботах Дж. Брунера, Б. Ф. Ломова, Л. О. Рєгуш, С. Л. Рубінштейна та ін.

Цей термін має і трохи інше – клініко-біологічне значення. Так, наприклад, у психіатричній генетиці [4, с. 69] на прикладі шизофренії під феноменом антиципації розуміють «обважнення процесу»: в дітей у спадково обтяжених родинах шизофренія маніфестує раніше, ніж у їхніх

батьків, і протікає більш важко (частішання приступів, погіршення якості ремісії).

Приєм педагогічного прогнозування – це теоретична форма чи практична операція або дія у вигляді підходу до розробки прогнозу педагогічної реальності, що спрямована на одержання конкретного результату [3, с. 27]. Метод прогнозування – це впорядкована сукупність прогнозних прийомів і операцій теоретичного та практичного освоєння, спрямованих на розробку прогнозу в цілому; він являє собою шлях дослідження і спосіб відшукування педагогічного майбутнього.

У філологічних науках антиципація – це здатність передбачення проявів результату дії: а) уявлення про предмет або явище, як результат дії в свідомості людини ще до того, як ці дії будуть реально сприйняті, або здійснені; б) заміна в усному мовленні чи на письмі попередніх звуків наступними, які входять до останніх складів слова [9, с. 8].

У повсякденному житті антиципація проявляється у здатності людини передбачати хід подій. Різні сторони життєдіяльності людини забезпечують реалізацію регулятивної, когнітивної та комунікативної функції ймовірності. З її допомогою здійснюється таке віддзеркалення дійсності, в результаті якого в мозку людини не тільки фіксуються і засобами мови оформляються стан навколишнього середовища, значення тих або інших дій у момент безпосереднього сприйняття, але і є передбачуваною їх динаміка, тенденції розвитку, вірогідні зв'язки і стосунки в майбутньому.

Таким чином, антиципація є «універсальним механізмом психічної організації людини», що дозволяє у відповідь на стимули, що діють у теперішньому часі, передбачати або передчувати події, що ще не наступили, використовуючи накопичений у минулому досвід.

За даними фізіологів, жодна пристосувальна діяльність організму (а мовленнєва діяльність є такою) не можлива без ймовірного прогнозування, що спирається на попередній досвід особистості [1, с. 104]. У психолінгвістиці зібрані дані про те, що кожна людина підсвідомо володіє відомостями про відносні ймовірності появи у мовленні окремих його елементів. На наявність у структурі мовленнєвої діяльності упереджувального синтезу або випереджувального відображення вказували М. І. Жінкін, І. А. Зимня, Р. М. Фрумкіна та ін.

Відзначаючи важливу роль прогнозування у роботі з дошкільниками, необхідно розкрити його передумови. Через складність, багатогранність цієї проблеми зупинимося тільки на деяких, найважливіших її аспектах, зокрема, нейрофізіологічному, гносеологічному та соціальному, та коротко розкриємо їх зміст.

Нейрофізіологічний аспект. Можливість одержання знань про майбутнє ґрунтується на здатності живих високоорганізованих організмів до випереджаючого відображення. На думку П. К. Анохіна, воно здійснюється в мозку, де знаходиться апарат передбачення результату дії [1, с. 104–125]. В людській свідомості випереджаюче

відображення набуло форми здатності робити висновки про майбутні події. Дослідження сучасної науки доводять, що цю здатність мають і деякі вищі види тварин, однак тільки в діяльності людини вона набула якісно нових, високорозвинених форм як у практичному засвоєнні, так і в теоретичному осмисленні навколишнього світу. Людина не лише пізнає світ у процесах сприйняття, уяви та мислення, але водночас і формує ставлення до певних фактів життя.

Гносеологічний аспект. З точки зору гносеології, процес антиципації є окремим видом пізнавальної діяльності, і можливість прогнозування впливає з принципу пізнання світу. Детальніше вивчення законів об'єктивного світу, використання ІКТ для створення багатовекторних моделей досліджуваних об'єктів відкриває ще більші перспективи для наукового педагогічного та корекційного прогнозування.

Соціальний аспект передбачає активний суспільно необхідний характер прогнозування, заснований на актуальності досліджень створення оптимальних умов для розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Батькам не однаково, в якому напрямі відбуватиметься розвиток їхніх дітей, тому прогнозування має вказувати шляхи досягнення оптимального майбутнього варіанту.

Здатність до прогнозування виникає вже у ранньому дитячому віці і проявляється в сенсомоторних передбачувальних реакціях дитини на зовнішні та внутрішні подразники. Становлення в онтогенезі різних форм антиципації включено в контекст тієї діяльності, яку здійснює дитина у певному віці. З одного боку, будь-яка діяльність містить у собі прогнозування як компонент, а з другого – антиципація у процесі розвитку впливає на різні аспекти діяльності.

Прогностичні здібності дитини зумовлені єдністю генетичних і соціальних факторів, що найбільш яскраво виявляються в дошкільному віці. Перші прогностичні реакції немовляти виникають як наслідок первинної соціалізації. Ранні прояви випереджувального відображення виявляються як умовний рефлекс під час годування. Далі, в період близько трьох місяців життя, прояви антиципації можна спостерігати у комплексі поживлення: посмішка, рухове поживлення, вокалізація, завмирання. Випереджальні реакції виникають не тільки на матір, яка годує малюка, але й на інших дорослих, котрі надають йому увагу. Передумовою для виникнення антиципуючих реакцій є досвід спілкування дитини з дорослими. Упродовж усього дошкільного періоду провідні види діяльності дитини та організоване спілкування виступають провідними факторами у розвитку прогностичних здібностей [7, с.145].

Подальші етапи дошкільного періоду характеризуються вдосконаленням сенсорних уявлень і появою прогнозування на інших рівнях пізнавальної діяльності: перцептивному, мислительному, рівні уявлень. Розвиток здатності прогнозування на цих рівнях тісно пов'язаний з провідними видами дитячої діяльності і появою психічних

новоутворень: предметністю сприйняття, розвитком мовлення, становленням різних видів мислення. Вже в дошкільному віці діти починають розуміти імовірнісний характер подій. Причому з віком можна спостерігати, що все більшу роль в розвитку прогнозування грає досвід дитини. Дослідження антиципації передбачає вивчення механізмів, що забезпечують швидкість, точність сприйняття та обробки інформації.

До цього часу питання застосування шляхів ймовірного прогнозування у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами у логопедії та спеціальній психології розглядалося недостатньо [5; 6; 8]. Практика роботи з дітьми, що мають загальний недорозвиток мовлення, переконує, що дуже важливо, щоб корекція розвитку, навчання і виховання мала випереджаючий, ймовірно прогностичний характер. Вона повинна мати за мету не закріплення і вдосконалення того, що вже є, що вже досягнуто дитиною, а активне формування того, що повинно бути досягнуто нею в найближчій перспективі відповідно до законів і вимог вікового розвитку та становлення особистісної індивідуальності. Планування корекційної роботи не може бути успішним без прогнозування.

Вихідний пункт будь-яких прогностичних досліджень – виявлення і чітка характеристика об'єктів прогнозування. Іншими словами, перш ніж відповісти на питання «як прогнозувати?», які підходи, методи та прийоми дозволяють отримати надійні прогностичні дані, необхідно визначити, «кого або що, власне, слід прогнозувати?», які об'єкти потребують прогностичного обґрунтування, піддаються прогнозуванню і повинні потрапити в прогностичну зону пошуку.

Нами для вивчення було обрано найбільш чисельну проблемну категорію дошкільників – дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення. Актуальність вивчення можливостей прогнозування у роботі з дітьми даної категорії визначається важливістю цього процесу для розвитку логічного мислення, інтелектуальних функцій, графо-моторних навичок. Особливої уваги також потребує недостатнє методичне забезпечення процесу формування прогностичної діяльності у цієї категорії дітей.

Виходячи з окреслених позицій, стає зрозуміло, що корекційна робота з дітьми п'ятого року життя із ЗНМ повинна відбуватися не як щоденне тренування мовленнєвих умінь і навичок у вигляді окремих вправ з удосконалення мовленнєвої діяльності, а як цілісна осмислена діяльність дитини, що органічно вписується в систему її повсякденних життєвих відносин. Іншими словами, при розробці стратегії корекційної роботи не можна обмежуватися лише очевидними потребами у розвитку. Необхідно враховувати та орієнтуватися на перспективу розвитку. Цінність такої корекційної роботи в тому, що вона дає можливість дитині відчувати себе перспективною у тій діяльності, яка є для неї особистісно важливою – реалізувати себе як мовну особистість.

Важливість використання прогностичних елементів на мовленнєво-мислительному рівні у дітей п'ятого року життя в тому, що прогностична здатність розвивається як елемент у структурі цієї діяльності – завдяки мовленню дошкільник вчиться фіксувати майбутнє (наразі мовленнєве). На кінець дошкільного періоду ця навичка складається та закріплюється. Пізнавальна здатність до прогнозування сприяє формуванню у дошкільників емоційної регуляції поведінки, розвитку пізнавальної мотивації, що ґрунтується на мотиві очікуваного задоволення від процесу та результату пізнання, усвідомленню себе як соціальної істоти.

Формування операцій ймовірного прогнозування дозволить дошкільникам із ЗНМ оволодіти «перспективним» мовленням, допоможе компенсувати недорозвинені психічні функції. Завдяки операціям ймовірного прогнозування педагоги матимуть можливість передбачити результат корекційного та педагогічного впливу на конкретну дитину, враховуючи індивідуальні можливості психофізичного розвитку.

Отже, вивчення та впровадження в корекційне навчання дошкільників із ЗНМ роботи з формування операцій ймовірного прогнозування – це необхідний і обов'язковий етап у розробці інноваційних стратегій розвитку освіти.

Список використаних джерел

1.Анохин П. К. Новые данные об особенностях афферентного аппарата / П. К. Анохин // Матер. совещаний по психологии. – М., 1957, С. 104–125; **2.Бродовська В. Й.** Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові / В. Й. Бродовська, І. П. Патрик, В. Я. Яблонко. – 2-ге вид. – К.: Професіонал, 2005. – 222 с.; **3.Гончаренко С.** Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 270 с.; **4.Москаленко В. Д.** Предсказуем ли алкоголизм? / В. Д. Москаленко // Распознавание и устранение факторов риска. – М., 1991. – 100 с.; **5.Рібцун Ю. В.** Методичні рекомендації щодо формування фонетико-фонематичної складової експресивного мовлення молодших дошкільників із ЗНМ / Ю. В. Рібцун // Український логопедичний вісник [зб. наук. пр.] – Вип. 1. – К.: ПП «Актуальна освіта», 2010. – С. 72–81.; **6.Рібцун Ю. В.** Корекційне навчання з розвитку мовлення молодших дошкільників із ЗНМ [програмно-метод. комплекс] / Ю. В. Рібцун. – К.: Освіта України, 2011. – 292 с.; **7.Романенко О. В.** Роль антиципації у структурі психічного розвитку / О. В. Романенко // Юридична психологія та педагогіка. – К.: КНУВС, 2008. – № 2. – С. 136–145.; **8.Соботович Є. Ф.** Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку / Є. Ф. Соботович // Дефектологія. – 2002. – № 1. – С. 2–7. ; **9.Спеціальна педагогіка** [понятійно-термінолог. словник] / за ред. акад. В. І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.; **10.Філософія**

[**підручник**] / [О. П. Сидоренко, С. С. Корлюк, М. С. Філяпіп та ін.] ; за ред. О. П. Сидоренка. – К. : Знання, 2010. – 414 с.

Spysok vykorystanyh dzerel

1. Anohin P. K. Novye dannye ob osobennostjah afferentnogo apparata / P. K. Anohin// Materialy soveshhanija po psihologii. — M., 1957, S. 104—125.; **2. Brodovs'ka V.J.** Tlumachnyj slovnyk psihologichnyh terminiv v ukrai'ns'kij movi / V.J. Brodovs'ka, I.P. Patryk, V.Ja. Jablonko. — 2-ge vyd. — K.: Profesional, 2005. — 222 s.; **3. Goncharenko S.** Ukrai'ns'kyj pedagogichnyj slovnyk./ S.Goncharenko. — K.: Lybid', 1997. — 270 s.; **4. Moskalenko V.D.** Predskazuem li alkogolizm? / V.D.Moskalenko// Raspoznavanie i ustranenie faktorov riska. — M., 1991. — 100s.; **5. Ribcun Ju. V.** Metodychni rekomendacii' shhodo formuvannja fonetyko-fonematychnoi' skladovoi' ekspresyvnoho movlennja molodshyh doshkil'nykiv iz ZNM / Ju. V. Ribcun// Ukrai'ns'kyj logopedychnyj visnyk [zb. nauk. pr.] — Vyp. 1.- K.: PP «Aktual'na osvita», 2010. — S. 72–81.; **6. Ribcun Ju.V.** Korekcyjne navchannja z rozvytku movlennja molodshyh doshkil'nykiv iz ZNM [programno-metod. kompleks] / Ju.V.Ribcun. — K.: Osvita Ukrai'ny, 2011. — 292 s.; **7. Romanenko O. V.** Rol' antycypacii' u strukturi psyhichnogo rozvytku / O. V. Romanenko// Jurydychna psihologija ta pedagogika. — K.: KNUVS, 2008. — № 2. — S. 136–145.; **8. Sobotovych Je.F.** Koncepcija standartu special'noi' osvity ditej doshkil'nogo viku z porushennjami movlennjevogo rozvytku/ Je. F. Sobotovych// Defektologija. — 2002. — No1. — S. 2-7.; **9. Special'na pedagogika** [ponjatijno-terminolog. slovnyk] / za red. akademika V.I. Bondarja. — Lugans'k: Al'ma-mater, 2003. — 436 s.; **10. Filosofija** [pidruchnyk] / [O.P. Sydorenko, S.S. Korljuk, M.S. Filjapip ta in.] ; za red. O.P. Sydorenka. — K.: Znannja, 2010. — 414 s.

I.M. Brushnevska. The formation of probable anticipation as a psychological and pedagogical problem. The article is focused on the content of linguistic and communicative components of the speech activity of 5 year old children with a general speech underdevelopment. The psycho-physical peculiarities of these children are analyzed.

The emphasis is made on the fact that a comprehensive remedying of this speech disorder is possible only by virtue of an integrated speech correction procedure targeted at the development of linguistic and communicative components. One of the important constituents of the communicative component of the speech activity is probable anticipation. Its interpretations existing in various fields of scientific knowledge are analyzed in the article.

Analyzing the importance of prediction (anticipation) in speech therapy, the author of the article investigates the neuro-physiological, gnoseological and social aspects of anticipatory synthesis and traces the possibilities of their use in ensuring a speech correction of the pre-schoolers who have a general speech underdevelopment (GSU).

Practice working with the children who have the general speech underdevelopment proves the importance of anticipatory correction of their development and education. The goal of this anticipatory correction should not be reinforcing and upgrading what the child has already accomplished; efforts should be directed at shaping what a child is supposed to accomplish, in the short term, to suit the criteria and requirements of the age development and identify formation. Planning correctional measures cannot be successful without anticipation.

The formation of the mechanism of probable anticipation will enable the preschoolers with the GSU to master the skills of anticipatory speech and help them to compensate their underdeveloped mental functions. Owing to the operations of probable anticipation the teachers will be able to predict the results of remedial and educational impact on each child with due regard for his or her individual potential for psycho-physical development.

Key words: probable prediction, preschoolers, General Speech Underdevelopment, correctional effect

Отримано 12.02.2015 р.

УДК 37.016(438)

Maja Wenderlich
maja.wenderlich@gmail.com

**CO SPRZYJA ROZWIJANIU MATEMATYCZNYCH
UZDOLNIEŃ U DZIECI, MŁODZIEŻY I LUDZI
DOROSŁYCH? - NA PODSTAWIE ANALIZY PRZEBIEGU
ŻYCIA WYBITNYCH MATEMATYKÓW I WYWIADÓW Z
OSOBAMI MATEMATYCZNIE UZDOLNIONYMI**

Wenderlich Maja. Co sprzyja rozwijaniu matematycznych uzdolnień u dzieci, młodzieży i ludzi dorosłych? - na podstawie analizy przebiegu życia wybitnych matematyków i wywiadów z osobami matematycznie uzdolnionymi / Maja Wenderlich // Actual problems of the correctional education: Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Issue 5.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 32–41

Вендерліч М. На основі аналізу життя видатних математиків розкриті шляхи розвитку математичних здібностей у дітей, підлітків і дорослих людей. Автор дає детальний опис програми досліджень, звертає увагу на